

Masarykova Univerzita

Filozofická fakulta

Česká dramatika druhé poloviny 19.století

Seminární práce

**České drama a divadlo 19. století –
- bibliografická rešerše**

Vypracovala: Renáta Blechová

1. ročník, kombinované studium

Podzim 2007

Osnova:

1. Úvod: O práci
2. Stať: Odborná literatura a divadlo 19. století
Autoři národního obrození a dramatické tvorby
3. Závěr: Shrnutí

Úvod:

V seminární práci sem se zaměřila jak na literaturu odbornou, která se vztahuje k divadlu 19. století, tak i na knihy zabývající se literaturou té doby, v tomto případě nejen odborné. Pokusila sem se do práce zahrnout i tvorbu, která je spjata s Národním divadlem a dobou národního obrození.

Arne Novák. *Česká literatura a národní tradice*. Nakladatelství Blok, Brno 1995. ISBN 80-7029-056-0. Počet stran 452. Kniha českého literárního historika, kritika a zároveň univerzitního profesora se skládá ze čtyř částí, kde každá má několik kapitol. V první části se zabývá tradicí české literatury, tudíž zde patří vybrané pasáže osobností Boženy Němcové, Máchově odkazu společnosti, malíři Vítězslavu Hálkovi a spisovatelům Karlu Havlíčku Borovskému, Karolíně Světlé a Zikmundu Wintrovi. Ve druhé části se setkáváme s básníky Antonínem Sovou, F.X. Šaldou či Otokarem Březinou. Kapitola je zde věnována T.G. Masarykovi. Ve třetí poukazuje na dílo Viktora Dyka, Antonína Vondrejce a dostává se ke světové revoluci. V závěrečné části se vrací k Máchovi, rozebírá vývoj Jana Nerudy a zmiňuje se o ruchovcích a lumírovcích. Doslov ke knize napsal Dušan Jeřábek.

Josef Galík, Lubomír Machala, Eduard Petruš, Martin Podivínský, Jan Schneider, Jiří Skalička, Alena Štěrbová. *Panorama české literatury*. Nakladatelství Rubico s.r.o., Olomouc 1994. ISBN 80-85839-04-0. Počet stran 552. Další důležitou knihou v české literatuře je *Panorama české literatury*. Nalezneme v ní literární dějiny od počátků, tedy raného středověku, až po současnost, tedy literaturu po roce 1969. Knihu zpracovalo sedm autorů, tudíž se každý věnoval určitému období. Pro nás je v této práci aktuální kapitola Národní obrození (od 80. let 18. století do poloviny 19. století) a Literatura v druhé polovině 19. století. Obě kapitoly jsou v knize vypracovány prof. PhDr. Jiřím Skaličkou, CSc.

Miloš Havelka. *Spor o smysl českých dějin 1895 – 1938*. Nakladatelství TORST, Praha 1995. ISBN 80-85639-41-6. Počet stran 867. autor se v knize zabývá sporem mezi významnými osobnostmi české vědy a kultury 90. let 19. století. Jedná se především o podíl reformační tradice na vývoji českých dějin a českého národa. Nejvíce se ve spotu angažoval T. G. Masaryk jehož největším odpůrcem byl historik Josef Pekař. Dalšími účastníky sporu byli například historik a diplomat Kamil Krofta, muzikolog, literární historik, politik Zdeněk Nejedlý, biolog a filozof Emanuel Rádl, literární kritik, novinář a spisovatel F. X. Šalda, spisovatel, dramatik a publicista Ferdinand Peroutka a mnozí další.

František Černý. *Kapitoly z dějiny českého divadla*. Nakladatelství Academia, Praha 2000. ISBN 80-200-0782-2. Počet stran 410, včetně obrázkové přílohy. Teatrolog František Černý se ve své knize zabývá českým činoherním divadlem a dramatem. Jedná se především o jeho profesionální vývoj až po současnost. Celý soubor obsahuje čtyři díly. V prvním pojednává o českém divadle až do konce 18. století. Druhý se vztahuje k Národnímu obrození. Ve třetím navazuje přiblížením činohry v letech 1848-1918, A čtvrtý díl uzavírá celé dílo pojednáním o činohře od roku 1918 až po nacistickou okupaci. Kniha se dá označit za jedno z nejvýznamnějších děl, vztahujících se k vývoji českého divadla

Václav Kliment Klicpera byl prvním spisovatelem a dramatikem národního obrození. Je autorem několika desítek her. Jeho dramata jsou směsí několika různých stylů od historických dramát, rytířských her přes frašky a komedie, pohádky a romány až k hrám k současnosti. Stal se členem sdružení pražských vlastenců, tedy spolku, který měl za cíl pozvednout českou literaturu a hrát české hry v Praze. Z nejnámějších je nutné zmínit *Hadrián z Římsů*, nakladatelství Odeon, Praha 1966 je jednou z neúspěšnějších Klicperových her. Vznikla roku 1817 a nejspíše se jednalo pouze o frašku malého rozsahu. Autor hru znovu přepracoval v roce 1821, kdy jí dal podobu, v jaké ji známe dnes. Dále je to *Divotvorný klobouk*, nakladatelství Dilia, Praha 1963. Další známá Klicperova komedie, kde se setkáváme s rozmanitostí lidských charakterů. *Tři hrabata najednou*, nakladatelství Orbis, Praha 1957, je veselohra o třech dějstvích.

Ladislav Stroupežnický byl dramatik a dramaturg Národního divadla. Přestože neměl žádné literární vzdělání, po přestěhování do Prahy, přispíval do několika časopisů, od roku 1882 působil v Národním divadle až do své smrti. Nejprve se snažil prosadit jako humorista, psal romány a humoresky, ale příliš se jimi neproslavil. Jeho nejnámějšími dramaty jsou *Naši furianti*, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1983. Počet stran 328. Kniha je částečně odrazem autorova rodiště. Hra se zabývá sociálními problémy české vesnice (hloupý sedlák vs. chytrí chudí). Dále je to *Zvíkovský rarášek*. Nakladatelství Osvěta, Praha 1952. Příběh je inspirován záletným Mikulášem Dačickým z Heslova. Stejný hrdina se objevuje ve veselohře *Paní mincmistrová*. Nakladatelství Osvěta, Praha 1952.

V české literatuře vynikly na přelomu 19. a 20. století dvě osobnosti, které se výrazně zabývali životem v okolí města Brna – bratři Alois a Vilém Mrštníkové. O dva roky starší Alois Prozaik byl vynikající prozaik, dramatika publicista, autor rozsáhlé kroniky, jež zaznamenává realistickou metodou sociální a etické konflikty, dále se zabývá lidovými tradicemi a kořeny života moravského venkova. Je autorem několika cestopisů. Mladší z bratrů Vilém byl neméně brilantní prozaik, autor impresionistických románů, lyrických obrázků přírody a realistických povídek. Je jedním z představitelů kritické generace 90.let, jenž prosazoval ruské realisty a dílo Emila Zoly, věnoval se překladům, především z ruštiny. Jejich společným a nejslavnějším dílem je sociální drama *Maryša*. , Nakladatelství Mladá fronta, Praha 1983. Počet stran 328. Jedná se o divadelní hru, jejíž dějištěm je jihomoravská vesnice, což nám přibližuje nářečí místních obyvatel, v jehož duch je napsáno celé dílo. Autoři se zde zabývají vztahy mezi rodiči a dětmi a rozdíly mezi společenskými vrstvami.

Jedním z nejvýznamnějších spisovatelů a dramatiků doby Národního obrození je bezesporu Josef Kajetán Tyl. Rodák z Kutné Hory, který po dokončení gymnázia v Hradci

Králové odešel studovat filozofii do Prahy. Přestože studia nedokončil V roce 1835 dal základ ochotnické společnosti, která hrála české hry ve **Stavovském divadle**. Roku 1833, společně s K. S. Amerlingem, F. Dittrichem, skupinou literátů z časopisu Květy V. Filipkem, F. Hejnišem, K. H. Máchou ad., založil **Kajetánské divadlo**. Bylo zaměřeno hlavně na vzdělanější vrstvy. Až do roku 1837 uvedli na scénu 25 představení především domácích dramatiků (Klicpera, Štěpánek atd.). V roce 1846 odešel do Stavovského divadla, kde působil jako dramatik. V této době se dostal na vrchol kariéry, vychází všechny jeho spisy, dostal cenu Matice české a zlatý prsten za literaturu, byl nazýván miláčkem českého národa. Cílem jeho tvorby bylo vytvořit české drama. Nejprve hry pouze překládal, později je začal i psát. Jeho nejznámější hrou je bezpochyby *Fidlovačka aneb žádný hněv a žádná rvačka*. Nakladatelství Orbis, Praha 1953. Divadelní hra se zpěvy z venkovského prostředí, kde poprvé zazněla česká hymna Kde domov můj, měla svou premiéru 21. prosince 1834 ve Stavovském divadle. Z dramatických báchorek je důležité zmínit *Strakonického dudáka aneb Hody divých žen*, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1983. Počet stran 328. Byla poprvé uvedena 21. listopadu 1847 v **Královském stavovském divadle** v Praze. Již po svém prvním uvedení byla nadšeně přijata diváky. Tyl zde odsoudil lidi, kteří odešli do ciziny. Agituje zde na myšlenku, že by lidé měli zůstat doma ve své vlasti a udělat něco pro svůj národ. Celá hra byla inspirována jihočeskou pověstí o dudákovi, který hrál pod šibenicí. Z historických jer je nejznámější *Jan Hus: Dramatická báseň v pěti dějstvích*, nakladatelství M. Knapp, Praha. Hra je namířena proti církvi a je v ní mnoho historických nepřesností. Pro Tyla byl Jan Hus ztělesněním bojovníka za ideály toku 1848.

Trvání Národního obrození by se dala rozdělit do tří období. První je fáze obranná (80. léta 18. stol. – začátek 19. stol.), tzv. generace Dobrovského. Josef Dobrovský byl filolog, historik, zakladatel slavistiky v českých zemích a je považován za vůdčí osobnost první fáze Národního obrození. Z jeho děl je nutné zmínit *Slovník německo-český*, jehož 1. díl vznikl roku 1802, 2. díl v roce 1821, o což se zasloužil Antonín Jaroslav Puchmajer. *Zevrubná mluvnice jazyka českého*, ta vznikla roku 1809, snažil se zde odstranit již vzniklé germanismy a zavést nový systém tvoření slov. *Dějiny české řeči a literatury*, nakladatelství Československý spisovatel, Praha 1951, počet stran 187. Autor v díle hodnotí veškeré dějiny české literatury. Zabývá se především gramatikou slov, slohem a jazykovou úrovní. Jako vrcholnou hodnotí dobu veleslavínskou. Druhá fáze je ofenzivní (počátek 19. stol. – konec 20. let 19. stol.), tzv. generace Jungmannova. Nejvýznamnější osobností této chyby je bezesporu Josef Jungmann filolog, lexikograf, spisovatel a překladatel. Živil se jako učitel na litoměřickém gymnáziu, roku 1815 odešel do Prahy, zde se stal ředitelem Staročeského

gymnázia. Nakonec se stal rektorem pražské univerzity. Psal poezii, beletrii i překládal z němčiny, francouzštiny i angličtiny. Nejdůležitější jsou ovšem jeho vědecké publikace *Slovesnost a Historie literatury české. Vítězná fáze (30. léta 19. stol. – 50. léta 19. stol.)* Jednalo se o období vítězství národního obrození, které se stalo již celonárodním hnutím, tzv. generace Palackého.

Jako poslední je důležité zmínit knihu od Vladislava Macury, *Znamení zrodu*, nakladatelství H&H, Praha 1995, ISBN 80-857-74-1. počet stran 264 včetně obrázkové přílohy. Autor se zde zabývá Národním obrozením, tvorbou slov a utvářením národa.

Závěr:

Bohužel není možné použít veškerou literaturu, která se k danému tématu vztahuje, neboť by tato seminární práce nebrala konce. Knihy, jež sem použila, považuji za jedny z nejdůležitějších děl 19. století, stejně jako zmiňovaní autoři jsou důležité osobnosti této doby.